

» quia habendo se negativè, possunt permittere usurarios, objus-
» tam causam, et necessitatem pauperum. Propterea in praxi,
» ex præsumpta voluntate mutuatariorum, fere excusantur mi-
» nus principales famuli. * (Vide dicta supra n. 789. et l. 2.
» n. 78.) *

» 2. Usurarius publicus, sive notorius non debet admitti ad
» Communionem Altaris, nec absolvī, donec restituat usuras,
» nec sepeliri in loco Sacro; et qui scienter sepelit, ipso facto est
» excommunicatus. 3. Addit Laym. l. c. n. 21. ejus testamentum
» ipso jure irritum esse, nisi ante mortem restituerit. V. Less.
» Bon. Trull. cap. 14. d. 22. * (Item usurarii sunt infames. Sal-
» mant. c. 3. num. 125.) *

DUBIUM VIII.

DE EMPTIONE, ET VENDITIONE.

ARTICULUS I.

Quid sit Emptio, et Venditio?

793. Quando venditio est justa? — 794. An requiratur determinatio pretii? An, data arrha, licet à contractu resilire? — 795. An requiratur scriptura, et traditio? — 796. An ad transferendum dominium requiratur solutio pretii, vel fides de illo? — 797. Ad quem spectent fructus, cum completetur conditio emptionis? — 798. Ad quem spectent fructus rei venditæ, sed non traditæ? — 799. Cujus sit res empta pecunia aliena? — 800. An valeat contractus, si vendatur res aliena? — 801. In quibus casibus res suo valore crescat, vel decrescat? — 802. Quid de merce ultronea? — 803. An taxa obliget in conscientia? — 804. Quotupliciter pretium varietur? Et an res pretiosæ habeant maiorem latitudinem? — 805. An deceptio semper obliget ad restitutionem? — 806. An licet pluris vendere rem utilem emptori? Quid si adsint alii justi tituli? — 808. An res extraordinariae possint vendi quanti plurimi? An communis estimatio variet pretium? Et an venditio sub hasta, aut per venditrices? — 809. Quid si res vendatur minutum? — 810. An res possint carius vendi ob dilatam solutionem? An ratione periculi, vel quia res pluris esset valitura? — 811. An res ad creditum carius vendi possit? — 812. An et quando licet vendere cum pacto retrovendendi? — 813. An licitum sit pactum reemendi, ad arbitrium emptoris? Quid de contractu *Mohatra*? — 814. De *Monopolis*? — 815. Quot modis fit *Monopolium*? — 816. An unus, vel pauci, qui ammonam emunt, ut carius vendant, peccent contra justitiam? — 817. An mercatores inter se conspirantes, ut merces vendant pretio summo, teneantur ad restitutionem? Et an facto *Monopolio* a Mercatoribus, licet aliis mercem eodem pretio vendere? — 818. An irritet contractum vitium occultum? — 819. Quid si vitium sit circa substantiam? — 820. Quid si vendatur ut pura res mixta perfectior aliis? Quid de vino mixto cum aqua? — 821. An sit injustitia vendere quid pro quo? — 822. Quid si vitium est circa quantitatem? — 823. Quid si circa qualitatem? — 824. An

sit illicitum vendere pretio ordinario debitum, cuius debitor non est solvendo; vel mercem mox minuendam? — 825. An tradita tibi re ad vendendum pretio designato, possis retinere superfluum? Et an idem dicendum de eo qui emit nomine alieno? — 826. Quid de Sartoribus vilius pannum ementibus? — 827. Si res vendatur duobus, cui acquiratur dominium? — 828. Si res pereat ante traditionem cui pereat? Quid si post traditionem? — 829. An liceat vi- lius emere chirographa, seu credita? — 830. Vide alia apud Busemb.

793. — « RESP. Est contractus, quo pretium pro merce solvi- tur; compleeturque meritis traditione. Venditio contra. Jus- » titia ejus in hoc consistit, ut pretium sit justum, sive exæquet » valorem rei, et contra. Alias, si sine legitimo titulo secus hat, » committetur iniquitia gravis, vel levis pro gravitate excessus, » qui proinde ad restitutionem in conscientia obligabit; etsi in » foro externo ad restitutionem fere non cogatur quis, nisi ultra » dimidium defraudaverit. Vid. Laym. c. 17. Bonac. d. 3. q. 2. » p. 1 et 4. »

794. — Notandum I. Quod ut contractus emptionis sit validus, requiritur determinatio pretii, (V. Not. XXVI, pag. 362.) quæ si remittatur ipsi emptori, nullus est contractus, l. Quod sape, ff. de *Contra hæc emptione*. Secus, si remittatur tertio, l. ult. C. eod. tit. sive judicio Prudentum, ut recte ait *Dicast*. An autem valeat em- ptitio facta pro justo pretio, sine determinatione? Affirmat *Palau* disp. 5. p. 1. n. 2. *Salm*, autem de *Contr. c. 2. n. 2.* negant cum communi, nisi pretium sit jam à lega taxatum. Etsicut pretium, sic etiam (ut valeat contractus) res debet esse determinata, saltem in spe, ut quando venditur hic jactus retis. Vid. *Salm*. ib. n. 3.

Quæritur hic, an quando data sit arrha (V. Not. XXVII, pag. 362.) licet danti resilire à contractu cum jactura arrhæ? Respondeo cum P. *Concina* tom. 7. p. 267. n. 2. quod licet potest ex consuetudine, quæ regulariter talis est. Excipitur, nisi arrha data sit pro majori securitate contractus jam initi. Utrum autem in dubio, an arrha data fuerit pro securitate, licet danti resilire? Videtur negare *La Croix* l. 6. p. 2. n. 134. ex *Onnate de Contr. t. 2. D. 34. sect. 1.* quia natura hujus contractus arrhæ est, ut detur pignus ad statuendam obligationem ad non recedendum à contractu sub pena pignus amittendi. Sed affirms *Concina* l. c. Et hoc verum mihi videtur in iis contractibus, ubi regulariter talis est consuetudo; quisque enim præsumit velle contrahere juxta consuetudinem, qua regulariter fiunt contractus.

795. — Notandum II. Quod contractus emptionis solo consensu perficitur, (V. Not. XXVIII, pag. 362.) nisi ante emptionem con- veniant partes confidere scriptaram, ex §. un. Inst. de *Oblig.* ex cons. §. *Emptio de Empt. et Vend.* Dominum autem rei non trans- it ad emptorem, nisi facta traditione, ut est commune, contra *Pal. Nav.* et videtur certum esse ex §. *Utique. Inst. de Empt. etc.* ubi: » Qui nondum emptori tradidit rem, adhuc ipse dominus est. »

796. — Imo nec transfertur dominium rei etiam emptori tra- ditæ, donec ab emptore pretium solvatur, (V. N. XXIX, p. 363.)

56 LIB. III. TRACT. V. DE SEPTIMO PRÆC. DECAL. CAP. III.
vel offeratur, aut saltēm præstetur pignus, vel fidejussio, aut
saltēm fides de illo, ex §. Venditæ. Institut. de Rerum divisione,
lubi dicitur : « Venditæ verò res, et traditæ non aliter emptori
acquirentur, quām si is venditori pretium solverit, vel alio
modo ei satis fecerit veluti ex promissione, vel pignore dato.
» Sed si is, qui vendit, fidem emptoris secutus fuerit, dicendum
est emptoris fieri. » Quæstio autem h̄c sit, angabella debita pro
venditione solvenda sit gabellario tempore contractū, vel tempore
traditionis? Vasq. P. Nao. etc. apud Salm. cap. 2. num. 4. dicunt
tempore traditionis. Et probabile putant Salm. Sed rectè probabi-
lius censent oppositum cum Pal. Vill. Prado, Bon. Dic. et idem
tenent Less. l. 2. cap. 21. num. 1. Lugo D. 26. num. 5. et Conti-
nuator Tournely tom. 1. p. 338. Ratio, quia contractus emptionis
solo consensu perficitur, ut habetur ex §. un. Inst. de Oblig. ex
consensu, ubi dicitur : « Consensu fiunt obligations in emptioni-
bus, locationibus... Ideo autem istis modis obligatio dicitur con-
sensu contrahi, quia neque scriptura, neque præsentia omnino
opus est, at nec dari quidquam necesse est, ut substantiam ca-
piat obligatio. »

797. — Notandum III. Quod quando venditio est condicio-
nata, impleta conditione, contractus retro trahitur ad diem ven-
ditionis; ideoque fructus interim percepti pertinent ad empto-
rem. Hoc tamen est, quando conditio adjecta est casualis: secus,
si protestativa, scil. cujus impletio sit in potestate emptoris. Ita
Less. Mald. etc. cum Salm. num. 25.

798. — Notandum IV, quod periculum et commodum rei regu-
lariter spectat ad dominum rei, sed in contractu venditionis, emp-
tione perfecta, spectat ad emptorem, semper ac est vendita res de-
terminata, etiamsi res non sit tradita, vel tradita sine habita fide de
pretio (quibus casibus remanet res in dominio vendoris, ut dic-
tum est mox supra n. 796.) nisi aliter convenit (V. Not. XXX,
pag. 364.) Ita ex §. Cum autem 3. Inst. de empt. et vend. l. Id
quod 7. ff. de Per. et comm. et l. Post Perfectum. 1. Cod. eod. tit.
Excipe tamen, si vendor sit in mora tradendi; tunc etiam ad
ipsum pertinet periculum, ex l. 17. ff. de Per. et comm. Item, si
culpa vendoris res fuerit destructa, vel deteriorata, ex l. 2. eod.
tit. Vide Croix l. 3. p. 2. num. 605. Perfecta autem emptione, si
aliter convenitum non fuerit, fructus rei pendentes spectant ad emp-
torem, ut communiter docent Less. l. 2. c. 21. n. 100. Spor.
de 7. Præc. c. 5. n. 93. Cont. Tourn. t. 1. p. 450. Lugo D. 26.
Sect. 14. Croix l. c. n. 977. cum Moll. Laym. etc. Et hoc currit
etiam pro foro conscientiae, ut Spor. cum Mol. et communi. Di-
cit tamen Tourn. cum Lugo, quod hoc valet quoad æstimatio-
nem, quam habent fructus tempore emptionis: Si vero fructus
tempore venditionis erant immaturi, cum postea sunt maturi,
certum est quod, re non tradita, eorum incrementum debe-
tur vendori, ut Less. et Mol. apud Lugo, D. 26. n. 212. ac
Tourn. l. c.

Ita quoad fructus pendentes; Quoad fructus vero futuros rei,

dubitatur 1. Ad quem spectent ipsi, re non tradita, vel tradita
sine pignore, aut data fide de pretio, ita ut dominium rei adhuc
fuerit apud venditorem? Prima sententia, quam tenent Tourn.
tom. 1. pag. 451. n. 4. et Bon. de Contr. D. 3. q. 2. p. 7. §. 1.
n. 4. cum Cœ. dicit eos spectare ad venditorem, ex regula illa
generali, quod res suo domino fructificat. Secunda tamen sen-
tentia communis et verior, quam tenent Less. l. 2. c. 21. n. 109.
Croix l. 3. p. 2. n. 978. Salm. de Contr. c. 2. n. 17. cum Sylvest.
Tap. Mald. Spor. de VII Præc. c. 5. n. 94. cum S. Anton. Arm.
P. Nao. et Laym. docet, fructus spectare ad emptorem, nisi
aliter convenitum sit. Ratio, tum quia, cui debetur res, debentur
etiam fructus tanquam accessorii; tum quia æquum est, ut ad
eundem emptorem spectet commodum fructuum, ad quem
spectat rei periculum, ut mox supra dictum est. Nec obstat re-
gula enunciata, quod res domino fructificet; nam respondet hoc
intelligi de domino absoluto, non autem de domino rei, quæ de-
betur alteri, ad quem rei periculum spectat. Nec deinde obstat
dicere, iniquum videri, quod emptor percipiat fructus, et ven-
ditor non possit pretio frui; nam respondet, hoc commodum
emptoris bene compensari cum periculo rei ab ipso assumpto;
Cælerum pretium solvendum per se æquale est pretio persoluto,
nisi ex mora solvendi vendor patiatur aliquod interesse ratione
damni emergentis, vel lucri cessantis; tunc enim emptor sanè
teneretur illud ei resarcire, ut omnes docent cum Spor. n. 96.
Certum autem est, quod si vendor intenderet non ratam habere
venditionem, nisi postquam pretium solvatur, eo casu tam
periculum rei, quam commodum fructuum ad ipsum spectet,
ut Spor. l. c. cum P. Nao. et Laym.

Diximus autem, nisi aliter convenitum sit, nam si res non sit
tradita, vel tradita sit sine pignore, aut fide de pretio; tunc dubi-
tatur 2. an possit vendor pacisci, ut fructus ad ipsum spectent,
donec pretium solvatur? Prima sententia negat cum P. Conc.
tom. 7. pag. 269. n. 11. et S. Antonin. Sylvest. Major. Arm.
Gabr. etc. ap. Dian. p. 4. tr. 4. R. 139. qui probabilem putat.
Ratio, quia vendor, concedendo dilatationem ad solvendum
pretium, nequit per hoc tempus proventum exigere; compensato
tamen interesse ab emptore, si tempore præfinito fuerit in mora
solvendi. Secunda vero sententia communior, et probabilior
affirmat, eamque tenent Mol. D. 368. n. 9. Fill. tr. 35. c. 8. q. 2.
n. 177. cap. 7. dub. 21. n. 3. cum Nao. Ang. Tab. Castr. etc. Bon.
D. 3. q. 2. p. 7. §. 1. num. 5. cum Cœarr. Gom. et Reb. et idem
tuetur Petr. tom. 2. p. 393. Ratio, quia vendor justè potest domi-
num directum transferre in emptorem, et reservare sibi domi-
num utile, ut fructus percipere valeat, usquedum pretium sol-
vatur; et tunc non exigit fructus ratione solutionis dilatae, sed
ratione ipsius venditionis hoc pacto initæ. Hoc tamen casu bene
ait Petr. l. c. quod si prædium pereat, vel deterioreetur, non posset
vendor exigere id quod ratione præfatorum fructuum emptor
promiserit ei correspondere.

799. — Quæritur 1. cujusnam sit res empta pecunia aliena? Respondetur, emptoris, si emat nomine suo, ex l. Si eo C. de Rei vindicatione: ubi dicitur: « Si ex ea pecunia, quam deposueras, » is apud quem collata fuerat, sibi possessiones comparavit, ipsi, » que traditæ sunt... ab eo invito in te transferri injuriosum est. » Excipe, si pecunia sit Ecclesiæ, minoris, et militis, ut Bon. Reb. Sylv. etc. cum Salm. c. 2. n. 29. Quia tunc illis res acquiritur.

800. — Quær. 2. an valeat contractus, si vendatur res aliena? Resp. ex l. Rem alienam, 28. ff. de Contr. empt. validum esse quoad translationem dominii, non quidem rei, sed pretii: unde vendens mala fide acquirit dominium pecuniae, sed tenetur emptori omnia damna restituere: qui autem vendit bona fide, non tenetur ad damna, neque ad evictionem, ut dicunt Salm. de Contr. c. 2. n. 31. cum aliis, quibus consentit Pal. tr. 33. D. 5. p. 28. §. 1. n. 1; sed tenetur quidem pretium restituere emptori, etiamsi cum eo convenerit non teneri de evicione, ut exprimitur in l. Emptorem §. Qui autem ff. de Action. empt. ubi: « Idem esse » dicendum, etsi apertè in venditione comprehendatur nihil evic- » tionis nomine præstètiri, pretium quidem deberi re evicta. » AEquum enim non est, ut vendor lucrum faciat cum jactura emptoris; vide Palaum l. c. §. 4. n. 2. Sed excipitur 1. nisi expressè fuerit conventum de non restituendo pretio, ut Pal. ib. Excipi- » tur 2. nisi vendor in nihilo factus sit ditior, eò quod nimis bona fide in largitione forte, aut in lusum pretium insumpserit, ut aiunt Salm. dict. n. 31. Excipitur 3. nisi emptor scienter rem alienam vel alteri obligatam comparaverit, tunc enim ipse, nisi expressè de evicione convenerit, in poenam sui criminis nec etiam pretium potest repeteri, ut sancitur in l. Si fundum C. de Evict. Vide Pal. l. c. n. 16. qui deinde n. 18. bene advertit, ex hoc non inferendum, quod pretium eo casu possit à venditore retineri, nam in foro conscientiae illud emptori restituendum est, in foro autem externo Fisco adjudicandum. (V. Not. XXXI, p. 364.)

Refert autem hinc aliqua adnotare de obligatione evictionis. Debetur evictio, non tantum in venditione, si res ab emptore evincatur ex l. i. et seq. ff. de Evict., sed etiam in permutatione, datione in solutum pro debito, constitutione dotis æstimata, transactione, divisione hæreditatis, et in quolibet alio contractu oneroso, ut fuse probat Pal. tr. 33. D. 5. p. 8. §. 1. Non vero in contractu lucrativo; unde donans non tenetur ad eviccionem, nisi forte donatio incœperit à promissione rei indeterminata, et postea tradat rem quæ evincitur: vide Pal. l. c. ex n. 11. Ut autem emptor possit de evicione agere, tenetur litem motam, antequam tempus probationum elabatur, venditori denuntiare ex l. Emptor, C. de Evict. et l. Si rem, ff. Eod. A qua tamen denuntiatione excusantur Minores, et Ecclesiæ: Pal. l. c. §. 3. n. 5 et 6. Facta autem denuntiatione, tenetur vendor praestare emptori documenta pro defensione; sed non tenetur defendere, nisi id promiserit; Pal. ibid. n. 9 et 10. Tenetur tamen ad expensas litis, ut dicit Pal. cum aliis (contra aliquos) §. 5. n. 4 et 5. ex l. Si plus,

§. Nota ff. de Evict. et l. Qui absentem, ff. de Procurat. Si vero malitia, aut culpa Judicis, aut vi alterius, aut negligenti emptoris res evincatur, venditor ad nihil tenetur; periculum enim fortuitum ad emptorem pertinet, ut recte ait Pal. §. 5. ex n. 11.

801. — 1. Quod spectat ad emptorem, is potest emere vilius, » quam res valeat, si ei non sit comoda, vel emat in gratiam » vendoris, ac similes sint circumstantiae, quæ rem faciant vi- » liorem. Nec obstat, quod vendor necessitate ductus vendat » vilius; quia venditio manet voluntaria, inquit Cajet. Vid. Bon. l. c. n. 21 et 23. Potest nihilominus graviter peccari contra caritatem, si quando pauperculi extrema inopia res suas vendere coguntur, nimis viliter ab eis emas. Laym. l. c. n. 10. »

Notandum est 1. quod res in manu mercatoris ratione sui laboris et operarum pluris æstimantur quam in manu alterius. Propterea famen non est illicitum alteri rem vendere tanti, quanti venditur à mercatore. Less. l. 2. c. 21. n. 24. Salm. c. 2. n. 21. cum Lug. Bonac. etc.

Notandum 2. quod concursus emptorum, et penuria mercium auget pretium rei; paucitas contra emptorum, et copia mercium minuit pretium, Salm. cap. 2. n. 102. cum communi. P. Concinat. tom. 7. p. 301. n. 101. Tourn. tom. 1. p. 442.

802. — Notandum 3. quod pretium rei decrescit, quando res est parum utilis emptori, et hic in gratiam vendoris emit. Est communis sententia cum Tourn. tom. 1. p. 443. et Salm. c. 2. n. 103 et 105. in fine cum Bon. Dic. Reg. et aliis. Hinc fit, quod merces ultroneæ licite possint vilius emi, ut communiter docent P. Concinat. 7. p. 301. n. 18. Tourn. l. c. Diana p. 1. tr. 8. n. 36. et Salm. n. 105. cum aliis communiter, contra Ronc. de Contr. c. 3. q. 5. R. 4. qui ait ex hoc solo capite quod res ultro à venditore offeratur, non esse causam, ut pretium rei decrescat, nisi accedat alia circumstantia, nempe paucitatis emptorum, vel pluralitatis offerentium. Sed verius alii DD. communiter, ut diximus, contrarium docent, quia regulariter in hujusmodi ultroneis venditionibus pauci inveniuntur emptores. At dubitatur 1. Quantu- » vilescat res alto oblata. M. Serra 2. 2. q. 77. art. 1. dub. 3. cum Conrad. et Reb. Salas, Palac. Barth. à S. Fausto, et Megala ap. Dian. p. 1. tr. 8. R. 78. sentiunt vilescere usque ad dimidium. Sed probabilius Cajet. 2. 2. q. 77. art. 1. Bon. D. 3. q. 2. pun. 4. n. 23. Fill. tr. 35. c. 4. n. 79. Sporer de 7. Pr. n. 22. Diana l. c. R. 36. Mazzot. t. 2. p. 111. Tamb. l. 8. tr. 3. cap. 7. §. 4. n. 6. censem vilescere tantum pro tertia parte. Dubitatur 2. An idem currat, quando venduntur merces ob paupertatem? Prima sententia affirmat; eamque tenent cum Busemb. Cajet. d. art. 1. Conrad. Res. cas. p. 1. q. 151. Bon. l. c. cum Soto, Sa, Vasq. et aliis, Dian. d. R. 78. cum Nao. Terr. et Vill. Ratio, quia res ultronea de se pretio decrescit juxta communem æstimationem; inopia autem vendoris non efficit, ut pretium mutetur. Negat autem Secunda sententia, quam tenent Tournely t. 1. pag. 442. et Salm. cap. 2. n. 105. cum P. Nao. Reg. Dic. Ratio, quia hoc

60 LIB. III. TRACT. V. DE SEPTIMO PRÆC. DECAL. CAP. III
videtur adversari caritati, et justitiæ, emere vilius à paupere, qui necessitate coactus vendit. Exciplunt *Salm.* et *Conc.* II. cc. si res ematur tantum in gratiam venditoris, ita ut alias non emeretur. Hæc secunda sententia est quidem æquior, et omnino suadenda; sed spectata ratione, prima sententia non videtur improbabilis. Dummodo, excipio, quod res emenda non sit de iis, quæ communiter emuntur, et offeruntur, ut frumentum, oleum, vinum: Secus de aliis, quæ non ita facile venduntur. Neque in eo casu officit, quod emptor re illa indigeret, quia id per accidens esset, et casus non mutat pretium rerum. Quando verò alter vendit coactus à necessitate, et tu non emis mèrè in gratiam sui, facile potes peccare contra caritatem, ut bene ait *Mazzota* l. c. emendo tanto vili pretio, quanto emeres mèrè in gratiam venditoris. Qui autem venderet in gratiam emptoris, sentio non posse vendere plus pretio supremo, nisi concurreret aliqua extraordinaria circumstantia, nempe raritas rei, multitudo emptorum, incommodeum venditoris, vel specialis ipsius venditoris affectus ad rem, ut dicemus infra: Alias, si adesset tantum commodum, vel affectus emptoris ad rem, utique non licet augere pretium, ut dicemus cum *S. Thom.* n. 806.

Notandum 4. quod si tam emptor, quam venditor ignorant pretium rei, tunc justum erit pretium illud quod convenitur, quia uterque tunc exponitur periculo jacturæ. Ita *Tournely* tom. I. p. 446. cum *Bannez*. Item notandum cum eodem *Tournely* p. 447. quod si aliqua res minoris valeret in uno loco, et majoris in alio, potest majoris vendi in loco minoris pretii, dummodo venditor assumat in se periculum transvehendi rem ad locum pretii majoris.

« 2. Emptor potest emere minoris, ex eo quod multa simul emat; quia tunc venditorem liberat multis curis, et expeditum facit ad alia nova comparanda, unde merito pretium decrescit. » *Bon. loc. cit. p. 4. n. 13. ex Less. Regin.* * (*Est commune cum Less. c. 21. num. 38. Lugo etc. ap. Salm. n. 149.*) *

805. — « 3. Quod venditorem, is communiter debet vendere secundum pretium taxatum à lege, vel magistratu; quod si nullum est, id censebitur justum, quod moralí hominum aestimatione imponitur. Quod non consistit in indivisibili, ut anxie scrupulari oporteat, sed dividitur in infimum, medium, et summum, sive, ut alii vocant, pium, moderatum, et rigorosum, ita ut intra latitudinem hujus pretii vendere, et emere liceat, nunc summo, nunc infimo. »

Notandum est 1. quod taxa facta pretii à Republica obligat in conscientia, ut *S. Th.* I. 2. q. 96. art. 1. ad 3. cum *communi*, etiam Ecclesiasticos (licet sit probabile alias leges Ecclesiasticos non obligare) *Salm. c. 2. n. 118*. Intelligitur tamen, nisi notabiliter res mutantur, ut *Less. c. 21. d. 2. Salm. ib. cum Reg. Trull. Dic. etc.* Vel nisi taxa à majori parte Populi non servetur, sciente Principe, et non puniente, *Salm. n. 116 et 135*, vel si annus sit sterilis, ut mox subdetur. Utrum autem tunc res optima possit

DE CONTRACTIBUS. DUB. VIII. ART. I.

61

cariùs vendi, vel misceri cum alia, ita ut fiat sicut aliæ res communes? Affirmant probabiliter *Salm. c. 2. n. 128 et 13c. P. Conc. t. 7. tr. 306. n. 29. et Tourn. t. 1. p. 447*. Ratio, quia Princeps, taxando pretium, respicit tantum valorem mercis ordinariae. An vero venditor possit cogere emporem solvere in determinata specie pecuniae? Probabile esse, quod possit, dicunt *Salm.* Negat verò *P. Conc. I. c. n. 28*. Ego censeo posse cogere ad solvendum pecunia usuali, nempe ænea pro rebus vilibus, argentea pro rebus magni valoris. Probabile autem est in annis valde sterilibus taxam non obligare, ut *Nao. Bonac. Mol. Covarr. Pal. etc. contra Ledes. Bun. Tap. Azor. etc.* Vide *Salm. c. 2. ex n. 132*.

804. — Notandum 2. quod pretium variari potest, ratione temporis, et loci; debet enim attendi tempus, in quo res traditur, et locus, ubi est res quæ venditur, non autem ubi fit contractus, nisi venditor conveniat hoc rem transferri, *Salm. c. 2. n. 98 et 99. cum Lugo, Dic. etc. ac Tourn. ut sup. n. 802. in fin.* Hinc res pretiosa potest parvi emi, ubi parvi aestimatur; et res vilis magni vendi, ubi magni aestimatur. Vide *dicenda n. 808*. E contrario venditor non potest alicubi rem vendere pluris, quam ibi aestimatur, licet emerit carius, et multum expenderit ad illam vehendam, ut docet *S. Th. Less. Bon. etc. cum Salm. n. 100*.

Notandum 3. quod pretium rerum vilium minorem latitudinem habet, quam pretiosarum; vinum enim, aut simile quod valet 5, potest vendi 6 vel 4; aut si valet 10, potest vendi 12 vel 8, ut dicunt *Tournely* tom. I. pag. 442. et *Caj. apud Salm. n. 79. in fine*; aut si valet 100, potest vendi 105 et 95. *Less. c. 21. n. 10. et Concina* tom. 7. pag. 294. n. 2. Domus autem, aut villa, quæ forte vendita est pro 20 mille, post annum emi poterit pro 12 mille. Vid. *Salm. ibid. n. 80. cum Less. Lugo, etc.*

805. — Notandum 4. quod, licet in foro externo non invalidetur venditio, nisi deceptio sit ultra dimidium justi pretii: In foro tamen conscientia etiam deceptio infra dimidium obligat ad restitutionem. Et ita omnino dicendum (contra Juristas aliquos) cum *S. Th. 2. 2. q. 77. art. 1. ad 1. Less. I. 2. c. 21. n. 21. Lugo D. 16. n. 81. et Salm. c. 2. n. 85. cum communi*. Et hoc etiamsi contractus fuerit initus bona fide; tunc enim decipiens tenetur saltem ad id, in quo factus est ditor.

Quod si, ut supra notavimus cum *Tournely* t. 1. p. 446. et *Salm. 2. n. 88.* tam emptor, quam venditor rei valorem ignorant, et uterque sorti se committant, ut lucrum vel damnum spectet ad eum, cui sors continget, tunc valet contractus, etiam postea inveniatur deceptio in dimidio, quia tunc sibi invicem censemur cedere excessum, ut recte auunt *A A. cit.*

Hic etiam advertendum, quod communiter non præstatur fides mendacis vendientium, dum satis noscuntur hæc esse communia stratagemata; unde ipsi regulariter non tenentur ob id ad restitutionem, ut *Salm. c. 2. n. 84. cum Trull. Bon. et Reb. Dixi regulariter*, quia si aliquando venditor certe animadverteret,

emptorem mendaciis credere , et ideo majoris emere , tunc quidem ab injustitia is non est excusandus.

806. — « 4. Si quid emptori valde utile sit non licet hoc solo nomine rem vendere ultra pretium justum : quia utilitas emptoris tota est ipsius, non venditoris, Bon. loc. cit. n. 27. ex Less. l. 2. c. 27. d. 4. Fill. t. 35. n. 77. * (Ut communiter Salm. c. 2. n. 91. cum S. Th. 2. 2. q. 77. art. 1. qui ait : Si alii quis multum juvetur ex re alterius quam accepit, ille verò qui vendit non damnificetur carendo re illa, non debet eam super vendere : quia utilitas quæ alteri accrescit, non est ex venditione, sed ex conditione ementis. *) »

807. — « 5. Licet autem vendere carius, quām valet pretio currenti, si alii boni tituli ad sint, et simul de hoc emptorem moneas : quia tunc illi non fit injuria. Tales autem sunt, v. gr. lucrum cessans, aut damnum emergens, aut incommodum, vel molestia tibi obvenientia ex rei venditione : aut affectus in eam singularis, ut si acceperis à majoribus, à Principe. Item si res sint novæ, raræ et singulares ; ut v. gr. peregrini flores, aves, feræ, monumenta antiqua, picturæ, numismata, Laym. l. 3. t. 4. c. 17. §. 5. n. 10. Con. l. cit. n. 15. ex Less. Reg. »

Certum igitur est, posse rem pluris vendi ratione damni emergentis, vel lucri cessantis causa venditionis, ex D. Th. 2. 2. q. 77. art. 1. Modò de his emptor moneatur, ut communiter docent cum Busemb. ut supra, Less. l. 2. c. 21. n. 26. Lugo D. 26. n. 89. et Salm. c. 2. n. 89. cum Bon. Soto, Trull. Bann. Mald. etc. Et hoc etiamsi pretium sit à principe taxatum; quia taxa respicit rem tantum secundum se, ut Salm. l. c. cum Trull. et Salom. An verò possit hujusmodi interesse exigi à venditore, si ipsem sit offerat ad vendendum? Negant Tournely t. 1. p. 444. in fine, et Bann. ac Trull. ap. Salm. l. c., quia tunc ipse vendor, non jam emptor, esset causa talis damni. Sed probabilius mihi est oppositum, juxta dicta de Usuris n. 769. v. An autem, in fin. Ratio, quia emptor, acceptando contractum, jam ipse est vera causa damni vendoris.

Quæritur I. An autem ratione specialis affectus, quem habet vendor ad rem, possit eam pluris vendere? Negat Tapia ap. Salm. cap. 2. n. 90. quia ob hoc res non fit magis aestimabilis, cum id nihil commodi afferat emptori. Sed communiter, et verius affirmant Less. Lugo, ac Salm. ll. cc. cum Bon. Trull. Vill. et Mald. Ratio, quia privatio rei, erga quam est quis specialiter affectus, verè est pretio aestimabilis. Si autem valeret ratio Tapia, nec etiam ob damnum emergens, aut lucrum cessans, posset res pluris vendi, quia neque illa afferunt emptori aliquid commodi.

808. — Quæritur II. An res, quæ non sunt necessariae ad communem convictum, ut gemmæ extraordinariæ, equi pretiosi, aves indicæ, picturæ singulares, et similia possint vendi quanti plurimi? Idem quæritur de cantu, saltatione, abuso mulieris? Affirmant Diana p. 1. tr. 8. Restit. 56. cum Sot. Tol. Ban. Reg. Serra, Vai. Arag. etc. Et Salm. c. 2. n. 92. recte proba-

bile vocant. Ratio est, quia cum res non habet pretium nec legitimum, id est à lege taxatum, nec vulgare, nempe juxta communem hominum aestimationem, illud putatur justum, quod convenitur. Attamen probabilius negandum puto, ut tenent Lugo D. 26. num. 47. Less. c. 21. dub. 3. Tourn. t. 1. p. 441. et Salm. n. 93. cum Pal. Bon. etc. Quia, tametsi pretium talium rerum magnam recipiat latitudinem, æquum verò est quod habeat quamplam taxam, juxta arbitrium prudentum. Excipio tamen ex his mulieris honestæ usum, qui cum sit pretio inestimabilis, sine injustitia poterit illa pro eo quamplurimi accipere.

Notandum autem 1. cum Lug. num. 48. et Salmant. n. 94. cum Pal. Bon. et Prado, quod communis aestimatio rei in aliquo loco reddit justum qualemcumque pretium, prout apud Japones magni aestimantur specula, cultelli, etc. Notandum 2. cum Lugo D. 26. n. 45. Tourn. p. 446. Conc. p. 299. num. 13. Salm. n. 95. cum Dicast. Trull. Bon. Bann. Dian. etc. quod res, quæ venduntur sub hasta, aut per venditrices, possunt quanti carius vendi, et quanti vilius emi, ex l. 2. C. de Resc. vend. Modò absit fraus, et pretium non sit à lege texatum. Ratio, quia tunc Potestas publica approbat pro justo pretium illud, quod publicè emptorum concursu probatur. Idem dicitur de redditibus beneficiorum, Commendarum, etc. quæ locantur sub hasta, quia tunc, si emptores concurrent, res fit aestimabilior, si non concurrent, fit vilior. Et non satis probabiliter videtur huic contradicere Auctor Petrocor. t. 2. p. 349. qui enixè conatur probare, quod si res adjudicetur offerenti pro pretio notabiliter minori, deberet ipse legitimum pretium adæquare. Nam si hoc esset, dico quod casu quo emptor in licitatione offerret ultra pretium supremum, teneretur dominus rei excessum restituere; et hinc sequeretur, quod res non posset adjudicari ultimo offerenti, si primus offerens jam supremum pretium obtulisset; sed hoc nemo dicet. Ergo, si res adjudicatur offerenti ultra pretium summum, hoc certè evenit, quia leges decernunt illud esse justum rei pretium. Ergo, si dominus potest retinere excessum, etiam emptor potest rem pretio minori quam infimo emptam retinere.

Diximus, modò absit fraus, quæ vel potest intervenire ex parte vendoris, nempe si celet occultum vitium rei, aut si immittat fictos licitatores; vel ex parte emptoris, si dolo, minis, aut precibus importunis impedit, ne alii plus offerant. Hi enim peccant et tenentur ad restitutionem, donec ad justum pretium perveniantur; ita communiter Tourn. t. 1. p. 446. Lug. D. 26. num. 45. Dian. p. 4. tr. 4. R. 17. et Salm. c. 2. num. 58 et 96. cum aliis passim. Idemque recè docent de Proxenitis, vel aliis quibus commissa sit venditio rei, qui merces vendendas, aut bona Hastæ exponunt eo tempore, quo sciunt paucos emptores esse adfuturos, ut res amicis suis adjudicetur.

Sed dubium 1. sit, utrum exposita re ad licitationem, possit emptor alios rogare (precibus tamen non importunis), ne plus offerant, ut ipse pretio infimo rem obtineat? Negat P. Me-

gal. 2. 2. l. 2. c. 6. q. 5. n. 146. cui adhæret *Cabass. Th. Jur.*
c. de Empt. et vend. quia, dum alii parati erant plus offerre,
 vendorit impeditur, ne majus pretium consequatur. Et huic opini-
 oni favet *Less. l. 2. c. 21. n. 147. v. Dico tertio*, ubi ait:
 « Pari modo emptores contra justitiam peccant, quando conspi-
 » rant, vel rogant alios, ut non licentur rem justo pretio, sed
 » minoris; ratio, quia venditores (nota) jus habent ad pretium
 » majus. » Affirmant verò communissime *Tourn. dict. p. 446.*
Lugo D. 26. n. 45. Dian. p. 1. tr. 8. R. 76. cum Villal. Reg.
Vega. Rodr. Arag. Conrad. et P. Nao. ac Salm. c. 2. n. 58.
cum Pal. Trull. Tap. et Dic. Ratio (ut aiunt), quia emptor
 licet hoc casu utitur sua diligentia, ut sibi consulat.

Dubium 2. fit, an liceat emptori pacto convenire cum aliis
 licitatoribus ne plus offerant? Videtur *Diana dicta Res. 76.* cum
 aliis citatis pariter affirmare, adducendo verba *Petri Nao.* (de
 Rest. l. 3. c. 2. n. 84 et 85.) qui sic tradit: « Non enim meo ju-
 » dicio quodcumque monopolium mercatorum, ut nonnisi certo
 » pretio emant, est iniquum, si revera illud est justum. Atque
 » idem est, si quis in publica licitatione roget amicos, ne plus
 » dent, ut ipse justo pretio (infimo tamen, vel mediocri) rem
 » habeat juxta illum forum; iste enim utitur industria, ut res
 » justo pretio detur, timens in emendo augmentum magnum in
 » pretio. » Sed mihi, et aliis doctis Junioribus videtur opposi-
 tum dicendum, saltem casu quo per sententiam Judicis res ad
 subhastationem exponitur. Ratio, quia tunc dominus rei tene-
 tur omnino rem tradere plus offerenti; ideoque injuriam ei
 emptor irrogat, si solùm pretium infimum, aut medium offe-
 rendo impedit venditorem à consecutione pretii supremi, ad quod
 jus habet, scilicet ne impediatur ab illo consequendo. Sicut
 igitur talis vendor constitutus est in periculo tradendi rem pre-
 tio parvo, si nullus alias emptor inveniatur plus offerens; ita
 jus habet, ne privetur spe obtinendi pretium majus, si plures
 interveniant oblatores, qui æmulatione ducti pretium augeant:
 Id enim videtur requirere jus, et natura licitationis, ut æqualitas
 servetur. Et idem videtur sentire *Lugo d. 26. n. 45. in fine*, ubi
 licet permittat rogare, non tamen admittit pactum inire.

809. — « 6. Qui res minutum, et in parva quantitate vendunt,
 » possunt aliquanto carius vendere, quam qui in magna quanti-
 » tate, quia debent maiores labores, expensas, etc. impendere
 » ad eas conservandas; et sic quidem excusat caupones, et stabu-
 » larios, qui avenam, foenum, paleas, etc. carius vendunt, quam
 » alii; dummodo pretium iis non sit taxatum. *Salas, Trull. d. 15.*
 » n. 11. * (*Est commune apud Salm. c. 2. n. 149. cum Less.*
 » n. 38. et *Lugo.*) *

810. — « 7. Non licet carius vendere præcisè ob dilatam solu-
 » tionem, aut vilius emere, præcisè ob anticipatam solutionem:
 » quia in venditione, quæ fit credito, vel in anticipata solutione,
 » est virtuale mutuum, ideoque usura, si quid supra sortem exi-
 » gatur. Quod intellige, ne interveniat alius titulus ex supra enu-

» meratis de usura: vel nisi aliunde crescat pretium, v. g. ex
 » frēquentia emptorum, etc. *Bon. l. c. ex Less. Reg. Fil. etc.*
 » *V. super. dub.* »

Potest igitur de se res carius vendi ob dilatam solutionem, vel
 emi ob anticipatam, ratione damni emergentis, vel lucri cessan-
 tis, dummodo de his emptor moneatur. Notant tamen *Salm. c. 2.*
 » n. 24. cum *Bann. et Villal.* non excusari, qui tantam habent
 copiam mercium, quod opus eis sit partem earum ad creditum
 vendere; vel qui habent superabundantem copiam pecuniae, ut
 semper servent aliquid in deposito. (Sed de hoc vide *dicta supra*
 » n. 771.) Rectè notant deinde, raro his venditoribus contingere
 hoc lucrum cessans, quia, si venderent pecunia numerata, tantas
 merces non distraherent, et sic jam lucrantur pecunia credita,
 quod lucrarentur numerata. Ex quo dicunt, eis satis esse ven-
 dere ad creditum pretio summo id, quod alias infimo vendituri
 essent, sed non amplius.

Ratione autem periculi in exigendo pretio, etiam carius res
 licite vendi potest, eodem modo ut dictum est supra de usura
 » n. 766. Sed in venditione certum est de his titulis monendum
 esse emptorem, ut *Salm. ib. cum Serra.*

Certum est etiam, rem posse carius vendi, si pretium tra-
 dendum sit tempore, quo res pluris est valitura, modò à vendi-
 tore usque ad illud tempus res esset servanda; sicut contra potest
 vilius emi, si res tradenda sit tempore quo minoris valebit, *Salm.*
 » c. 2. n. 146 et 147.

811. — Quæritur, an juxta consuetudinem loci, præciso quo-
 cumque alio titulo, liceat carius vendere rem ad creditum, quam
 venderetur pecunia numerata. Prima sententia negat, eamque
 tenent *Nao. Man. c. 23. n. 82. item Val. Medin. Garc. Cord. etc.*
 ap. *Salm. c. 2. n. 150.* quia quidquid exigitur ob dilatam solu-
 tionem, est usura. Secunda verò sententia probabilis, quam tenent
Less. l. 2. c. 21. n. 56. Lugo D. 26. n. 107. cum Mol. Cano, Tol.
Vict. etc. Spor. de 7. Proæc. n. 24. et Salm. cum Soto, Pal. San-
chez, Trull. Serra, Bann. Reb. Vill. etc. assertur licitum esse.
 Ratio, quia communis æstimatione justum reddit pretium rerum,
 quæ communiter ad creditum venduntur, cùm plures emptores
 ad sic emendum convenient, et ideo res pretio augetur. Nec
 obstat, quod emptores cogantur ad sic emendum à sua necessi-
 tate; nam hoc per accidens se habet: cæterum verificatur,
 quod eo casu concurret emptorum multitudo, qua justam reddit
 talem adiunctam æstimationem. Tantò magis, quia in multitu-
 dine emptorum impossibile est non subesse aliquid periculum
 amittendi pretium. Nec valet dicere, quod tunc non multitudo
 emptorum, sed modus sic emendi augeret pretium, et hic modus
 est usurarius; nam respondeatur, quod revera non modus dat
 titulum augendi pretium, sed multitudo aliorum sic ementium,
 licet multitudo ex tali modo oriatur. Ex dictis pariter est pro-
 babile licitum esse rem vilius emere numerata pecunia ob anti-
 cipatam solutionem, si talis alicubi sit consuetudo. Ratio, quia

tunc pauci sunt emptores qui emunt anticipata solutione; et contra multi sunt venditores tali modo vendentes, ex quo oritur, quod merces de se ercent. Ita *Less. c. 21. n. 61. Lugo D. 26. n. 120. cum Mol. Tol. Cano, Turr. Vict. Salon. Reb. etc. item Salm. c. 2. n. 153. 154. cum Sanch. Bon. Pal. etc. contra Bann. Azor. Valent. etc.* Nec obstat id quod objicit *Habert t. 4. p. 277.* nempe quod ad hoc, ut valeret ratio paucitatis emptorum, oportet, ut haec raritas adesset tempore traditionis rei, quando perficitur venditio; sed tempore traditionis non habetur haec supposita paucitas emptorum. Nam respondeatur, quod contractus emptionis non perficiuntur tempore traditionis, ut supponit *Habert*; sed tempore contractus initi, licet dominium rei non transferatur, nisi post traditionem juxta dicta *n. 795*. An autem chirographa possint minoris emi ob anticipatam solutionem? Vide infra *n. 829. (V. Not. XXXII, pag. 365.)*

312. — « 8. Licitum est vendere rem cum pacto de retrovendendo, id est, ut emptor teneatur tibi statuto tempore, vel cum volueris, eam revendere; modo vera, et non facta emptio fiat, nec palliata usura intercedat, *Mol. d. 375. Less. dub. 14. etc.* Qui addunt, juxta aestimationem illius operis, ac pacti, « pretium esse imminuendum. *V. C. Lugo d. 26. n. 189.* »

Plures conditiones requiruntur, ut venditio cum pacto retrovendendi sit justa. **I.** Ut pretium minuatur juxta aestimationem gravaminis, quod sic empori imponitur. Hinc pretium rei venditæ cum pacto retrovendendi, alii dicunt decrescere usque ad quartam partem, alii usque ad tertiam, alii ad arbitrium prudentum; ut *Salm. c. 2. n. 59. cum Less. Bon. et communi*; Sed *n. 67.* dicunt decrescere usque ad infimum pretium, non ultra: Sed parum probabiliter, nam revera decrementum dici nequit, quia emptor ad pretium infimum, etiam sine tali pacto, jus habet. **II.** Conditio, ut non apponatur pactum, quod pluris, vel minoris retrovendatur; licitum autem est pactum, ut retrovendatur eodem pretio licet res pretio augeatur, ut *Less. l. 2. n. 115. Bon. et Vill. ap. Salm. n. 64.* Ideo enim minoris emitur, quia vendor libertatem habet reemendi rem eodem pretio, quando res pretio augetur. **III.** Conditio, quod non imponatur, ut periculum rei venditæ sit apud venditorem, cum illud per se spectet ad emptorem; nisi augeatur pretium juxta aestimationem periculi. Ita *Salm. n. 65. Vide n. 842 et 849.* **IV.** Conditio, ut res retrovendatur, sicut traditur vacua, vel cum fructibus. *Salm. dict. n. 65.* Probabile autem est, quod ob pactum retrovendendi vendor habeat actionem in rem, etiamsi emptor alteri eam vendiderit. Vide *Less. n. 121. et Salm. n. 66.*

Si in venditione apponatur *Retractus Gentilitius*, sive pactum, ut consanguineus proximior vendoris jus habeat infra certum tempus rem reemendi, non poterit is rem reemere, ut alius tradat; cum hic *Retractus* tantum institutus sit, ut bona conserventur in Familia; ita *Tourn. t. 1. p. 465. Concl. t. 7. p. 290. n. 7. Spor. de 7. Præc. c. 5. n. 100. et Cabass. l. 6. c. 9. n. 11. cum aliis,*

ex l. Dubium 14. C. de Contrah. empt. Si autem emptor velit rem vendere, tenetur monere consanguineos, qui si per duos menses noluerint emere, potest ille cuiilibet vendere, ut *Spor. l. c.* Quando autem res venditur, consanguineo irrequisito, iste poterit rem retrahere intra annum et diem; ita *DD. ib. communiter ex l. 2. Feudorum ap. Laym.*

313. — An sit licitum pactum reemendi ad arbitrium emptoris?

Prima sententia negat, quam tenent *Hab. t. 4. p. 267. Cont. Tourn. t. 1. p. 463. Concl. 2.* Ratio, quia licet hujusmodi contractus fiat sub nomine venditionis, revera tamen res non videtur vendi, sed tantum in pignus dari, ita ut emptor percipiat fructus ex sua pecunia, quam potest recuperare ad suum libitum. Eamdem sententiam sequuntur *Salm. c. 2. n. 61. cum Vill. et Tap.* Hoc modo tamen limitant, nisi de pretio tantum minuatur, quantum valent fructus; vel nisi sub initio contractus vendatur præmium cariori pretio, juxta spem fructuum per aliquod tempus designatum percipiendorum. *Secunda* vero sententia communissima affirmat, et hanc tenent *Less. l. 2. c. 21. n. 113. Lugo D. 26. n. 200. Mol. D. 377. Pal. tr. 33. D. 5. p. 13. §. 1. ex n. 1. Spor. de 7. Præc. c. 5. n. 101. Viva de Contr. q. 2. art. 3. n. 12. Mazz. t. 2. p. 124. Bon. D. 3. q. 3. p. 5. ex n. 2. cum Cov. Azor. Fill. et Garcia; item *P. Nao. Malder. et Sylvest. ap. Salm. n. 60.* Hanc secundam sententiam certè probabilorem puto, cum his tamen conditionibus. **I.** Ut adsit verus animus emendi et vendendi, non autem scenerandi. **II.** Ut emptor majus pretium solvat, juxta aestimationem hujus oneris quod imponit venditori, reemendi rem quando ipsi empori placuerit; in quo omnes convenient. Hoc autem onus putant aliqui apud *Viva l. c. aestimari usque ad tertiam partem pretii.* **III.** Ut non obligetur vendor reemere eodem pretio majori quod recipit, ut docet *Less. n. 118.* quidquid postmodum subdat, scilicet hoc excusari posse ex communii usu et aestimatione hominum, quod mihi minimè probatur: Hinc censeo non posse emptorem in tali contractu obligare venditorem, nisi ad solvendum solum pretium, juxta valorem rei tempore venditionis, et si res sit deteriorata, juxta valorem rei tempore reemptionis; excessus enim justi pretii datus venditori, totus ad illum spectat, ratione oneris ipsi impositi reemendi ad arbitrium emptoris. His conditionibus servatis, nequaquam illicitum mihi videatur præsumptum pactum reemendi: sicut enim licitum est pactum retrovendendi in beneficium vendoris cum diminutione pretii, sic contra cum pretii augmento licitum dici debet pactum reemendi in beneficium emptoris, cum ita gravamina utrumque compensentur. Neque dicatur hoc esse mutuum virtuale, cùmsit vera emptio et venditio, disparem quidem habens naturam à natura mutui, in mutuo enim res oppignorata perit mutuatario; sed hic, si res poret, emptori perit, aut deterioratur.*

Nota hic vetitum esse contractum *Moatra*, scilicet quando quis emit à te mercem majori pretio credito, cum pacto explicito, vel implicito, ut tibi retrovendat minori pretio numerata pecunia.

Adest de hoc *prop. 40* *damm.* ab Innoc. XI. « Contractus mohā » tra lictus est etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu » retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri. » Ratio, quia patet esse palliatam usurram. Cæterum, si res sine ullo prævio pacto retrovendatur, etiam pretio infimo, eidem venditori, de se contractus lictus est, modò absit animus usurarius. Ita *Less. l. 2. c. 21. n. 130. Tournely t. 1. p. 464. Salm. c. 2. n. 70. cum Tol. Nav. Pal. Bon. et communi.* Addit imo *Lugo. D. 26. n. 208*, non esse illicitum venditori, si creditor vendat mercem, et dicat empori: « Si volueris eam viliori pretio vendere pecunia numerata, » ego paratus sum emere. » Speculativa loquendo, hoc neque videtur illicitum, sed practice puto difficillime hunc venditorem carere animo usurario.

814. — « 9. Monopolia, id est, cùm unus, vel plures id efficiunt, ut ipsi soli aliquid vendant; vel cùm mercatores conspírant, non minoris vendere, non sunt contra justitiam; modò non conspirent ultra justum pretium vendere. Ita contra *Rebell. Navarr. etc.* docent *Mol. Less. etc.* Qui tamen concedunt, esse contra caritatem. Vid. *C. Lugo. d. 26. sect. 13.* Porro Principium, vel Magistratū est, cùm uni, vel paucis tale privilegium conceditur, ut soli aliquid vendant, illic etiam pretium taxare, et sic providere, ne subditi graventur. Vid. *Less. c. 21. d. 20. Card. Lugo. l. c. et Trull. c. 20. d. 18.* ubi recte notat ex *Nav. etc.* etsi alia monoplia ex justa causa, auctoritate Principis, vel Reipublicæ concessa taxato pretio sint licita, v. gr. bibliopolis, ut nemo aliis talem librum vendat, vel ut tantum sit unus, aut duo tabernarii in aliquo loco; nihilominus quando unus, vel pauci propria auctoritate ea constituent, v. gr. emendo merces certi generis, ut frumentum, vinum, oleum, etc. ut ipsi deinde arbitratu suo vendant carius, peccare semper etiam contra justitiam cum obligatione restituendi. »

815. — *Monopolium* idem sonat ac venditio unius, nam *Monopoliū* sonat unicus venditor. Quatuor igitur modis *Monopolium* contingere potest. I. Si Princeps alicui concedat privilegium, ut solus vendat aliquod genus mercium; et hoc certè lictum est. II. Si mercator impedit, ne aliae merces advehantur, ut ipse merces suas vendat cum damno Reipublicæ; et hoc est certè illicitum, et tenetur ad damni restitutionem. Et idem dicendum de eo qui falsam notitiam spargit, naves esse esse submersas, aut similia mendacia. III. Si unus vel pauci omnes merces emanant, aut deinde vendant quanti plurimi. IV. Si venditores conspirent inter se de pretio, ut non minoris vendant. Sed circa hos duos modos, hic ultimo loco adnotatos, duæ magnæ agitantur quæstiones.

816. — Quær. I. An unus vel pauci Mercatores, qui tempore messis aut vindemiæ emunt omne triticum, aut vinum pretio vili tunc currente, ut postea carius vendant, peccent contra justitiam? Certum est I. id lictum esse, si emanant merces non necessariae ad vitæ sustentationem, vel ad communem Reipubl. statum, ut sunt gemmæ pretiosæ, equi generosi, ornatus mulierum, et simili-

lia. Certum est 2. licitum esse emere triticum, vinum, etc. ut postea vendantur Reipubl. pretio communi, quo venderent alii negotiatores ea de longe asportantes, vel ut vendantur civibus moderato lucro, postquam cives jam emerint sibi necessaria et convenientia. Ita *Bonac. D. 3. q. 2. p. 2. n. 3. Salm. c. 2. num. 45. cum Trull. Tap. ac Villal.* et sic etiam docet *S. Antonin. p. 2. t. 1. c. 23. §. 15.* ubi ait: « Licet potest Mercator annonas illas emere » messis tempore, carius postea venditur, ut sic honestum per » opera sua lucrum reportet. » Quæsto igitur est de ementibus omnes illas res necessarias ad sustentationem, ut postea vendant carius ad suum libitum, an isti teneantur ad restitutionem? Prima sententia negat, et hanc tenent *Less. l. 2. c. 21. n. 151. et Mol. D. 145. in fin.* Ratio, quia hujusmodi emplores, quamvis peccent contra justitiam legalem, non tamen laedunt justitiam commutativam, cùm emerint pretio currenti. Alias, ut dicunt, etiam eam laederent emplores, qui concurrendo simul caricaten inducerent, quia sic etiam ipsi essent causa, ut pretium augeretur. Hæc tamen sententia minime mihi videtur probabilis, quia constitutio pretii non pendet à privato arbitrio venditorum, sed à communiæ estimatione ciuium; Nec obstat paritas adducta emptorum concurrentium, quia tunc auctio pretii evenit per accidens; at hic pretium augetur ex sola venditorum voluntate. Unde rectè *Sanctus Antonin l. c.* sic docuit: « Si autem annonas temporis emit, et » tantum congregat, ut postea compellantur homines emere ab » uno ad placitum suum, et ideo vendit carè ut vult, enormiter » peccat contra proximum, et Communitatem. » Secunda igitur sententia communis, et vera, quam tenent *Sotus l. 6. de Just. qu. 2. art. 2. Sylvest. v. Emptio. qu. 10. Contin. Tourn. c. 1. p. 477. Vico q. 2. art. 4. Croix l. 3. p. 2. n. 946. Salm. c. 2. n. 44. cum Trull. Bann. Tap. et Vill.* docet hos emplores teneri ad restitutionem damni arbitrio prudentum cæteris emitoribus, et Reipubl. si merces vendant carius quam juxta fori estimationem pretium curreret, si ipsi *Monopolium* non fecissent. Ratio, quia isti sunt causa, cur pretium injustè augeatur. Eamdem sententiam sequitur etiam *Lugo D. 26. n. 176.* modò tamen pretium augeatur supra summum, quo merces venderentur, si factum non fuisset *Monopolium*. Cæterum probabiliter censem idem *Lugo n. 177. Bon. D. 3. q. 2. p. 5. n. 4. Fill. tract. 35. c. 8. n. 214. Holzm. de Contr. c. 4. n. 805. Croix l. c. n. 946. et apud *Lugo d. num. 177. Bann. Arag. Eman. et Vega**

, non peccare contra justitiam tales emplores si vendant pretio summo, quod curreret, si *monopolium* non præcessisset. Ratio, quia quisque jus habet ad rem suam vendendam pretio rigoroso. An autem hujusmodi venditor (si unus sit qui merces illas congregari) peccet tunc saltem contra caritatem? Affirmant plures, sed negant *Holzm. c. 4. n. 805. et Lugo D. 26. n. 178. cum Mol. et Less. c. 21. n. 168*, modo alios non inducat ad carius vendendum; nam alioquin nemo tenetur negligere commodum suum, ut damnum alienum evitet, quando non tenetur avertere.

817. — Quær. II. An Mercatores inter se conspirantes, ut

merces vendant pretio cariori, teneantur ad restitutionem? Certo est teneri, si convenient vendere pretio ultra supremum; sicut pariter peccant contra justitiam artifices illi, et similes, qui inter se convenient de non locando operas suas, nisi pretio sumum excedenti, ut *Less. l. 2. c. 21. num. 147. Salm. de Contract. c. 2. n. 58.* cum aliis communiter. Quæstio igitur est, quando conventio fit, ut merces non vendantur, nisi pretio summo, an peccetur contra justitiam? Prima sententia affirmat, quam tenent *Laym. l. 3. tr. 4. c. 18. n. 43. Sot. l. 6. q. 2. art. 5. Tourn. t. 1. p. 477. Spor. de 7. Præv. c. 5. n. 103. Ronc. de Contract. c. 8. q. 2. R. 3. et Reb. ac Dic. apud Salm.* Ratio, tum quia ex *l. un. C. de Monop.* hoc graviter prohibetur sub privatione omnium bonorum, et perpetuo exilio; tum quia hujusmodi Mercatores per medium iniquum cogunt alios emere pretio illo supremo. Secunda tamen sententia dicit hos non peccare contra justitiam, et hanc tenent *Less. l. 2. c. 21. n. 145. Lug. D. 26. n. 172 et 173. Viva de Contr. qu. 2. art. 4. n. 2.* (qui vocat communem) *Fill. t. 35. c. 8. n. 232. Holz. c. 4. n. 805. Tambur. Dec. l. 8. c. 3. §. 12. n. 11. cum Mol. Bonac. et Salm. c. 2. n. 56. cum Tap. Bann. Reg. et probabilem vocat Laym. l. c. n. 42. cum P. Nao.* Prima sententia est quidem probabilis; sed haec secunda non minus probabilis videtur, et forte probabilior, tum auctoritate DD. tum ratione; quia non aptè dicitur, quod venditores convenientes vendere pretio summo cogant alios ad sic emendum, cum isti voluntarie emant; si coguntur, non coguntur à venditoribus, sed à sua propria necessitate, quæ non potest dici vera coactio ex parte venditorum emanans. Rectè igitur loquendo, dicendum per talam conventionem emptores potius impediri ab emendo pretio minori. Cum autem sic impediuntur, non irrogatur eis injuria, nisi impedianter minis vel mendaciae, sicut accidit in omni alio contractu: Aliter etiamsi aliquis tantum suaderet venditori, ut venderet pretio summo, etiam peccaret contra justitiam, et teneretur ad restitutionem; quod idem Contrarii negant. Hæc ratio sumitur ex regula generali, ut diximus n. 582 et 584. Sicut enim non infertur injuria alteri, cui sine vi vel fraude impediens, ut testator relinquat hereditatem non debitam, etiamsi testator erat determinatus ad eam illi relinquendam; ita in casu nostro. Licet igitur talis conventio sit illicita, quia est prohibita jure positivo, non est tamen injuriosa jure naturali. Nec valet dicere, quod ipsa conventio venditorum, cum ipsi mutuo obligentur ad non vendendum nisi pretio summo, cogeret emptores ad sic emendum: Nam respondetur 1. quod hoc pactum, cum sit sponte initum, non est in illo nec vis, nec fraud. Respondetur 2. quod hujusmodi conventio, cum sit illicita, et contra caritatem, ut infra dicemus, nullam potest inducere obligationem, ex *Regul. Jur. 69. in 6. ubi « In malis promissis fidem non expedit ser-»* vere; *» juxta dicta n. 172.* Hinc, posita probabilitate hujus secundæ sententiae, probabilius est hos venditores non teneri ad restitutionem, prout diximus supra *v. Cæterum, et n. 669.* Non

dubitatur autem, quod Judge eo casu possit pretium supremum reducere ad medium, ut *Lugo n. 177.* Nec dubitandum quin præfati venditores sic conspirando graviter peccent contra caritatem, ut docent *Less. c. 21. n. 143. Salm. dict. n. 56. et Lugo n. 175. cum Mol. et communi,* a qua ait *Lugo* non recedendum. Ratio, quia licet caritas non te obliget ad vendendum infra pretium summum, videtur tamen te obligare ad non dissuadendum aliis, ne mitiori pretio vendant: Sicut, esto caritas non te obliget ad dandam eleemosynam, videtur tamen te obligare ad non dissuadendos alios, qui eam largiri volunt.

Sed hic aliud dubium fit, an facto monopolio de pretio injusto à mercatoribus, licet aliis merces eodem pretio vendere. Negant *Tapia, Reb. et Dic. apud Salmanticens. c. 2. n. 57.* quia pretium illud injustum est. Sed affirmant *Salmanticens. ib. cum Bonac. Trull. Reg. Medina, et Diana.* Ratio, quia illud pretium jam commune est, et currens; et per accidens se habet, quod ex injustitia aliorum adiunctum sit. At prima sententia mihi omnino melior videtur, semper ac (intelligo) pretium sit ultra supremum. Ratio, quia pretium illud per injustitiam adiunctum, semper, et per se injustum est, et ad justitiam reducendum. Illa autem minime est dicenda justa aestimatio, quæ injusta deprehenditur, et ex injustitia est orta; imò neque aestimatio dici debet, sed potius deceptio et fraud. Ita rectè *Conc. t. 7. p. 286. n. 5.*

818. — « 10. Venditor debet emporem præmonere de notabilis vitio rei, quod ei obesse potest, v. gr. si equus sit furiosus, » domus ruinosa, oves morbidæ, pannus adustus, etc. alioquin tenetur de fraude, et damno seculo: saltem si defectus fuerit in substantia, vel quantitate, v. gr. si deficiat in pondere, vel mensura, aut vidererit rem unam pro alia: et sic peccat mortaliter cum obligatione restituendi. 1. Qui frumentum veneditur ponit prius in loco humido, ut intumescat. 2. Qui vino Rhenano miscet Francicum. 3. Qui carnes bubulas vendit pro vervecinis, etc. V. *Less. Bon. Dian. p. 1. t. 8. R. 51. Trull. d. 11.* Quando autem venditor possit jusse tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur, sine obligatione restituendi pretium, vel rescindendi contractum, vide *Card. Lugo. d. 26. sect. 8. n. 128. et Trull. t. 20. d. 11.* ubi nota venditionem factam ab ignorantie vitium rei esse validam: rescindendam tamen, vel reducendam ad æquitatem, nisi venditor contra hoc exceperit. »

Triplex igitur vitium potest esse in re vendenda. I. circa Substantiam, ut si vendatur stannum pro argento. II. circa Quantitatem, si dentur 5 media pro 10. III. circa Qualitatem, ut si vendatur vinum corruptum, pannus adustum. (*V. N. XXXIII.*)

819. — Et I. si vitium fuit circa Substantiam, certè contractus est nullus, et venditor tenetur vel contractum rescindere (si alter vitio manifestato non emisset, ut docet *Less. l. 2. c. 21. n. 87.*), vel saltem excessum pretii reddere. Idem contra, si emptor emat gemmam pro vitro, tenetur supplere pretium, saltem infimum, si dolum ipse non adhibuit, *Salm. c. 2. n. 171.*